

VODENICA KPJ

V Zagrebu se je včeraj pričel VI. kongres Komunistične partije Jugoslavije.

Na kongresu sodeluje okoli 2000 delegatov, ki zastopajo 780.000 članov komunistične stranke. Partijsko vodstvo je poskrbelo, da bi volitve članskih odposlancev izzvenele kar se le da demokratično. Tako so osnovne partijske organizacije v poletnih mesecih na sestankih, ki so jim prisostvovali tudi nečlani, volile odposlanca za okrajne in mestne konference. Poskrbeli so, da so se na teh "osnovnih" sestankih oglašali k besedi tudi nepartijsci, da so tudi oni svetovali izbiro odposlancev in podobno. Okrajne in mestne konference so nato v septembru in oktobru izvolile delegate za kongres, na 400 članov enega. Posamezne konference so seveda med seboj tekmovale, katera bo izkazala čast Titu ali Kardelju ali Rankoviću in jih izvolila za odposlanca.

Demokratična kulisa se zdi komunističnim prvakom potrebna zaradi Moskve, zaradi lastnega članstva in zaradi javnosti na splošno. Radi bi zakrili navlako v ozadju. Toda Moskva predobro ve, kako se taki reči streže, Zapad pa počasi spregleduje tudi jugoslovansko ljudsko demokracijo. Dejstvo je seveda, da je jugoslovanska komunistična stranka danes na oblasti in v resnici edina stvarna politična sila Jugoslavije. Kot takšna preko vseh mogočih predsednikov in sekretarjev ne obvlada le vseh republiških, vlad, pokrajinskih, oblastnih, okrajnih in mestnih odborov, ampak se more ob vsaki priliki krepko poslužiti tajne in javne policijske sile in vojske. Pri teh sredstvih se stranki nikakor ni treba bati, da bi se ji na kongresu izmuznile vajeti iz rok, da bi prišlo do neljubih kritik ali celo izgrediv. Ako je partijsko vodstvo prestalo kritične mesece neposredno po izključitvi iz Kominforme, potem je položaj zanj zdaj daleč manj nevaren.

Vprašanje je, zakaj je bil kongres sklican za letošnje leto - poldruugo leto prepozno. Zakaj v šestih letih še drugič sprejemajo nov statut? Od komunistov ne bomo dobili jasnega odgovora. Le ugibati moremo tako o ozadju kot o problemih, ki jih bodo skušali rešiti s tem kongresom. Celotno komunističnemu vodstvu ni morda več povsem jasno, kako naj izgleda popolna komunistična družba, kjer bo država odmrta, pa naj imenuje pot k temu "demokratizacijo" ali pa "izgradnjo socializma". Toda kakor je končni ideal nejasen, jim je prav gotovo mnogo do tega, da si utrdijo oblast in Partijo. Zato si prizadevajo, da bi čim več ljudi pritegnili h komunizmu. Toda ljudje so krvavi pod kožo; pitanje s samo ideologijo jih bo težko navdušilo. Tito je tožil študentom, da komunisti zdaj niso več tisto, kar so bili pred vojno. Takrat jih je bilo 2000, od katerih jih je tri četrti ne padlo. Samo v zadnjih štirih letih se je dvignilo članstvo partije za četrt milijona. Z nasmehom lahko ugibamo, koliko je med njimi ljudi, ki jim je komunizem sicer tuj, a morda celo odvraten, pa so zlezli v partijo iz gola koristolovstva. Okoristili so se z različnimi ugodnostmi. Konec je partijsko vodstvo sicer ukinjalo izredne prednosti v hrani, posebnih trgovinah itd. A ostala je oblast, ostali so položaji, ki so partijscem na polnolago, varnost pred sumničanjem, udobnost v službi in družbi. Oblast kvari oblastnike. Neizogibna spremljevalca vsake diktature sta birokracija in korupcija. Začenja se pri vrhu in leze navzdol. Ker je bistvo komunizma diktatura in partijsko vodstvo ne more samo sebe popraviti, sistem ne more ozdraveti. Partijski prostaki bodo vedno uživali dobrine od svojega članstva. Privlačnost komunistične smetane je privabila ljudi v toso čih. A le malo od teh je bralo Marksa in Lenina. Celotna BORBE in LJUDSKE PRAVICE ne berejo, saj je zadnja pričela pisati o Miki miški in Bambiju, da bila zanimivejša.

Ako bi se partija zaprla pred novimi prilivi, bi izdala samo sebe in svoj komunizem. Z množicami novih članov, ki jim ni mar komunizem, temveč z godnosti, pa partija vodeni. Novi statut sicer določa dolžnosti partije, odreja, da "članstvo v partiji ne daje nikakršnih družbenih privilegijev" in nareča "obvezno polaganje obračuna partijskih organov o svojem delu pred organizacijami in pred organi, ki so jih izvolili". Toda vse to so samo birokratične odredbe, ki ob ušivanju oblasti ne morejo sprebrniti tri četrt milijona članov.

Množice članov so tudi potrebne, da bi dokazali Zgodo, da v Jugoslaviji "ljudstvo" noče zapadne oblike demokracije. Milovan Djilas je v imenu "ljudskih množic Jugoslavije, ki so sprejele Komunistično partijo Jugoslavije kot svojo ljudsko partijo" odločno odklonil "buržuazne oblike" ustrojstva družbe, ki jih predlagajo "buržuazni in drobno buržuazni 'teoretiki' in intelektualčki vseh vrst"; pribil je, da "ni vsebina demokracije v tej ali oni obliki (mnogopartijski, buržuazno-parlamentarni itn), marveč v tem, kdo konec koncev odloča o razdelitvi presežka dela delovnih ljudi (ali oni sami, ali privatni lastnik, ali neka sila - država - ki stoji iznad naroda)". S tem je odklonil zapadni sistem demokracije in kominformistični "državno kapitalistični sistem". Jugoslavija je pokazala "socialistične in revolucionarne pot" - namreč "vzbujanje zaupanja delavskega razreda v lastno moč in sposobnost, da zgradi socialistične družbene odnose s prevzemanjem neposrednega upravljanja gospodarstva, s s tem tudi opravljanja vseh drugih držav- nih in družbenih del". Zato novi družbeno-upravni sistem z uvedbo svetov proizvajalcev, ki zagotavljajo prednost industrijskemu delavstvu. Ker pa je "KPJ zaveščina svantgarda" delavskega razreda" kot pravi predloženi statut, vodijo ta delavski razred pri upravljanju spet komunisti, ki ka- kor olje plavajo na vrhu. Statut sicer še pravi, da je "celotna dejavnost KPJ po pravilu javna", da morejo torej na partijske sestanke prihajati nepartijski in kritizirati partije - toda Statut molči, da se partijski ti- sti, ki države v rokah vse oblasti s policijami in sodnijami na čelu. Sedem let komunističnega osvobodjevanja je nepartijske pač izučilo. Polovica držav- ljancev Jugoslavije ni šla zastopj skozi zapore, zasliševanja in taborišča.

Novi osnutek statuta pravi, da "je članstvo Partije nezdružljivo z re- ligijo in opravljanjem verskih obredov". Novi partijski so deslej ključ hudi gonji krščevali svoje otroke, se cerkveno poročali in "celo" hodili v cerkev. Vodenost partije je bila huda in jezica komunistov še hujša, saj tolče vera materializem v bistvo. Med vero in materializmom ni sporazuma. Pod verskimi vplivi je izgrajevanje "lika komunista" (kar ne pomeni spome- nika temveč zagrizenca) nemogoče. Tako ne nagaja vera samo med ljudstvom, temveč celo v sami partiji. Cerkev je zato pri komunistih razumljivo sov- ražena.

Diktatura, Titova ali fašistična, prosi v ozračju nevarnosti. Strah pred Sovjeti ali sovraštvo do Italijanov združuje ljudi in daje Titovi vladi vsaj malo podpore, ki jo sicer ne bi imela. V nacistični nevarnosti je cvetelo partizanstvo, ki je pridružilo marsikaterega nekomunista. Če ne- varnosti ni, je ja dobro ustvariti in Cerkev služi kot sijajna tarča. Z različnimi gonjami in procesi skušajo prikazati Cerkev kot najpogostejšega ljudskega sovražnika, ki daje Trst Italiji, zatira Slovence v Benečiji in hoče Slovence podrediti Avstriji. Tako hoče ubiti tri muhe na en mah: narci naj se počuti v nevarnosti in se zbirajo okrog močnega vodstva; Cerkev in vera naj izgubita na ugledu; z obredbami pa je mogoče popraviti cerkve- no predstojnike, ki se Partiji nočejo ukloniti.

Najboljji problem v partiji so kominformisti (ali "informirojenci"). To začetnik odkritjih in štetacijah so se potuhnili, spremenili taktiko, kritiziranja in čakajo. Vsake tolike koga prikrijejo in zapre. Koliko jih je, še kakšnih mestih so, v kolike pomagajo razkrajati državo, nihče ne ve. Medtem ko so prejšnji problemi znaki vođenice, je kominformizem bolezen srca. Zapadejo mu stari komunisti, ki so izšli iz ilegalnih časov in zato zavzemajo osrednje položaje.

Prirreditelji kongresa so gornjemu morali posvečati skrb. Videli bo- mo, kako bodo uravnavali zunanjo predstavo, ki mora biti čustven vrhunec dolgim pripravam, tekmovanjem, udarniškim podvigom - in notranjemu partij- skemu izpraševanju vesti. Djilas je napovedoval "zmago" VI. kongresa "naš- birokratskimi elementi pri nas" in o- značil novi Statut kot utrjevalca "no- tranje-partijske demokracije", ki bo "resno oviral prodiranje tujih, drobno- buržuaznih, karierističnih in koristo- lovskih elementov v Partijo".

KLIC TRIGLAVA

53, Bucks Hill, Chapel End,
Nuneaton, Warwickshire

Izhaja 1. in 3. ponedeljek v mesecu.

"RUDA, KUPČIJA TEBE REDE..."

Švicarski tisk je v dveh letih že drugič poročal, da so med Moravo in Ibrom, nekako v področju južno od Kruševca in Stalača, v Jugoslaviji našli ležišča uranijuma in plutonijuma. Podobno vest smo zasledili tudi v angleškem tisku. Časnikarji pripovedujejo, da so ta ležišča odkrili že sovjetski geologi pred sporom Beograda z Moskvo, vendar pa da so to novico prikrivali jugoslovanskim oblastem. Ko pa so kasneje Jugoslovani sami izvedli svoja iskanja, so res našli uranove rude, toda Sovjetom ni so dovolili, da bi jih izkoriščali. Zaključujejo, da je to postalo jabolko jugoslovansko-sovjetskega spora. Namigujejo, da zdaj Angleži in Amerikanci tekmujejo, kdo bi obeh bi prišel do teh rud. Nedavni obisk ministra g. Edena in povabilo Titu, naj pride v London, spravlja v zvezo s tem.

Atomski zavodi

V Jugoslaviji obstojata dva zavoda za proučevanje atomske energije, v Vinči pri Beogradu ter v Zagrebu. Jugoslovanski časopisi so nedavno po svetili precej pozornosti obisku dr. G. Randersa, predsednika mešane norveško-norveške komisije za proučevanje atomske energije ter predstojnika zadevnega zavoda na Norveškem. On je priporočal Jugoslaviji lastna raziskovanja na področju jedrske fizike; ker se majhne države zaradi izrednih mednarodnih prilik danes ne morejo okoriščati z izsledki velesil, utegnejo tekom časa v teh velevažnih vprašanjih zelo zaostati; kot da nes s pomilovanjem gledamo na dežele, ki se ne okoriščajo z električno energijo, tako utegnejo "veliki" tekom časa gledati na "male", ker bodo v proučevanju atomske energije usodno zaostali. Zato je po dr. Randersu potrebno, da si male države, če le morejo, same vzgoje vrsto strokovnjakov za proučevanje jedrske fizike. Po posredovanju dr. Randersa je zdaj prišlo do prve izmenjave znanstvenikov med zavodoma v Vinči in na Norveškem.

Nova odkritja

Z modernimi aparati, ki jih je Jugoslavija uvozila iz zapada so jugoslovanski geologi odkrili zlasti v Srbiji, Črni gori, Bosni in Macedoniji nova in bogata ležišča mineralov.

V vzhodni Srbiji so našli wolfram in molibden, ki sta pomembna zlasti v elektroindustriji. Molibden, ki ga dobivajo iz novega rudnika pri Vlasnici, bodo uporabljali kot dodatek jeklu, da zvišajo njegovo trdoto; tako bo tudi mlada jugoslovanska oboroževalna industrija v tem pogledu vsaj neodvisna od uvoza molibdena iz inozemstva. Če dalj časa so se bali, da bodo počasi izčrpali nekdanj bogata ležišča bakrene rude pri Bori. Ta strah pa je najprej odstranilo odkritje novih nahajališč v vzhodni Srbiji pri Majdanpeku, zdaj pa še posebej obsežnih ležišč v širši okolici Bora, kjer so odprli rudnik "Novi Bor". S tem je zagotovljeno, da bo mogla ostati Jugoslavija še naprej ena vodilnih držav v pridobivanju bakra. Bolj proti Zapadu, na Kopaoniku so našli velike količine svinčene in cinkove rude, bakra, železa, nikla in celo kobalta. Nahajališča železne rude se raztezajo od vzhodne Morave proti Macedoniji, poleg tega pa so odkrili nova ležišča v zapadni Bosni okoli že obstoječih rudnikov Ljubija pri Prijedoru in v Varešu. Edino nahajališče platine na Balkanu so našli blizu Veluče. Bazen Tuzle v vzhodni Bosni nudi po jugoslovanskih cenitvah štiri milijarde ton premoga, kar zadostuje za stoletna izkoriščanja. Pri tem bo torej famozna "Mladinska" železniška proga lahko odigrala pomembno vlogo. V tem bazenu pa so našli tudi nafto in kameno sol. V okolici Arandjevolca v Šumadiji so našli kaolin, kar bo omogočilo zgraditev tovarn za izdelavo šamotne opeke, elektroporcelana in sanitarnih naprav. Na jugu pri Kosovski Mitrovici so našli bogata nahajališča azbesta, enako tudi na Kopaoniku; za stragarsko nahajališče pa trdijo, da predstavlja doslej najbogatejše znano ležišče azbesta na svetu. Sledi azbesta pa segajo iz Srbije tudi v Macedonije in Črno goro. Tu, v Črni gori, so našli boksit; bogata ležišča cenijo na desetine milijonov ton. Nekaj rudnikov so že odprli, da tako krijejo domače potrebe aluminija v Črni gori. Računajo, da bo prihodnje leto začela vsaj v omejenem obsegu obratovati najmodernejša jugoslovanska metalurgična tovarna v Nikšiću. Na 200 milijonov ton pa cenijo sklade dobrega premoga pri Plevlju. Pomanjkanje železniške proge onemogoča izkoriščanje. Če bodo predvidevana, da se v območju Plevlja nahaja tudi železna ruda, točna, potem bo tam zgrajena železarna lahko uporabljala ta premog. Na raznih mestih Jugoslavije pa so odkrili še barit, kromovo rudo, berilij, cerij, mangan in celo nekaj zlata.

"ZAROTA VTIKANA"

Koncem septembra so imeli jugoslovanski katoliški škofje v Zagrebu konferenco, kjer so se izrekli proti duhovniškim društvom, ki jih vsiljuje komunistični režim. Ta obstojajo že v Bosni-Hercegovini, Sloveniji in v Istri, zdaj pa se ustanavljajo še na Hrvaškem. Predsedujoči nadškof dr. Ujčić je na konferenci prebral pismo vatikanskega državnega tajništva, v katerem Sv. Stolice upa, da bo cerkvena hierarhija sama sposobna odpraviti nevarnost, ki se kaže v tem, da mnogi duhovniki vstopajo v društva.

Proti sklepu konference je komunistični tisk zagnal vik in krik. To je "mešanje Vatikana v naše notranje zadeve" in "papeška nunciatura je organizirala politični sestanek štaba svoje agenture". Škofje so kršili zakone, "ker sestanka niso prijavili poverjeništvu za notranje zadeve v Zagrebu", saj je to vendar bil "ilegalni politični sestanek vodstva jugoslovanskega klera" (POROČEVALEC). "Tu gre za novo drzno vatikansko provokacijo", škofje Banić (Šibenik), Bonifačić (Split), Srebrnič (Krk), Pušić (Hvar) in Ujčić (Beograd), ki so "vsilili svoj vpliv ostalim škofom", pa "so se že v preteklosti kakor sedaj pokazali kot najhujši sovražniki ljudstva ter najbolj pokorni hlapci tujih interesov in ciljev". (VIJESNIK)

Iz tiska le indirektno zvemo, da so policijske oblasti morale preiskati stanovanja mariborskega škofa dr. Držečnika in ljubljanskega g. Vovka, kjer so dobile zapiske o zgoraj omenjenem pismu Sv. Stolice. Škof dr. Držečnik je imel zapiske v italijanski, kot jih je posređoval nuncij msgr. Oddi spravljene v predalu pod oltarjem škofijske kapele, škof g. Vovk pa jih je ratrgal in hotel uničiti.

Komunisti pa so ob tem dogodku poklicali na pomoč še pravoslavne patriarha g. Vikentija. Urednik POLITIKE ga je vprašal, če tudi pravoslavne oblasti niso dovolile svoji duhovščini vstopa v duhovska društva, kot se je sklicevala na pravoslavni episkopat zagrebška škofijska konferenca. Patriarh je "obsodil ravnanje" kat. Cerkve, ki se je sklicevala na razmere v drugi Cerkvi in vmešavala v njene zadeve. Pojasnil je, da Sv. Sinod zato še ni priznal de iure duhovniških društev v Srbiji, "ker še niso bila rešena nekatera vprašanja organizacijske narave". (ds)

SRBSKA DIASPORA

Srbski pravosl. patriarh g. Vikentije je 19. julija sporočil ameriško-kanadskemu episkopu g. Dioniziju da bo odslej on sam skrbel za pravoslavne vernike v srbski diaspori. Episkop g. Dionisije je 11. sept. t. l. pozval pravosl. duhovščino in vernike izven njegove eparhije in izven Jugoslavije, da "se v bodoče za vse svoje, crkvene in narodne, potrebe obrne neposredno na Nj. Svetosti g. Patriarha". "Prilike v naši sveti Cerkvi v Jugoslaviji so danes nekoliko bolj urejene", zato je Sv. Arh. Sabor sklenil, da naj sam Patriarh skrbi za "narod in duhovščino v izncemstvu, kjer ni organiziranih eparhij", praktično povsod razen Severne Amerike. Episkop g. Dionisije poziva srbske begunce k edinosti Cerkve in naroda, ker bi "kakršnokoli razdvajanje Srbske pravosl. Cerkve bilo katastrofalno za srbsko emigracijo in za srbsko pravosl. Cerkvev."

+++

Volitve za občinske, okrajne in mestne ljudske odbore se bodo na Hrvaškem in v Sloveniji vršile 7. decembra, volitve v svete proizvajalcev pa v Sloveniji od 23. nov. do 6. decembra, na Hrvaškem pa 14. dec.

===

ZAVEZNIKI

Angleški katoliški krogi so se zbrnili ob nesramni komunistični trditvi, da so jugoslovanski škofje kršili človečanske pravice. Leedski škof msgr. Heenan je protestiral proti sprejemanju rdečega maršala, ki drži po ješah in taboriščih stotine katoliških duhovnikov in vernikov, ker niso hoteli zatajiti svoje vere. V CATHOLIC HERALDU poziva nekdo katolice, naj se pritožijo svojim nar. poslancem zaradi nameravanega Titovega obiska; četudi s tem sprejemanje bo mogoče preprečiti, naj vlada ve, kaj misli javnost. Drugi predlaga objavo dejstev in dokazov, ki bi angleški javnosti prikazali Tita v pravi luči. - Ko je zun. minister g. Eden odgovarjal v parlamentu na vprašanje o svojem obsiku v Jugoslaviji, ni povedal nič novega (KT 102). Eden od vodilnih laboristov g. Stokes, katolik, ga je vprašal, ali je pomnil jugosl. vlado, naj vrne svobodo nadškofu Stepincu, kakor je to storil g. Acheson. G. Eden je odvrnil, da jgsl. vlada pač ve za britansko mnenje glede verske strpnosti, dapa je to odvisno od njih in ne Anglije. Ob zanimanju angl. katolikov ponovno opozarjamo na uvodnik v KLICU št. 103. Zavezniki se nam ponujajo!

VRNITEV DOMOV

London, 30. oktobra. (Od našega dopisnika)

Že v poletju so prišli dobivati nekateri jugoslovanski begunci v Veliki Britaniji pisma iz jugosl. ambasade, ki jih vabi na povratek v domovino. Sklepem, da tak način vabljenja ni v opreki z britanskimi zakoni. Ko so namreč pred meseci dobivali podobna vabila tudi begunci nejugoslovanskih narodnosti od diplomatskih zastopstev svojih matičnih držav, britanski tisk proti temu ni protestiral. Pač pa je vpraševal, kako pridejo poslaništva do begunskih naslovov. Zaključeval je, da imajo verjetno organizirano obveščevalno službo med samimi begunci najbrž iz samih beguncev, nakar na podlagi njihovih obvestil sistematično vznemirjajo emigrante. To pa je tisk obsojal in pozival britanske oblasti, da temu vprašanju posvetijo več skrbi. Beguncem, v poštev so tedaj prišli v glavnem Ukrajinci, pa je tisk svetoval, naj podamežne primere javijo policijskim organom.

Ni razloga, da bi moglo veljati v tako načelnem vprašanju, ko gre za svobodno in nemoteno življenje tujcev, naseljenih v Vel. Britaniji, za Jugoslovane kakšno drugačno stališče. Britanci so zelo občutljivi za razne obveščevalne mreže, ki bi jih kaka tuja država razpredala po njihovem državnem ozemlju. Zato se zdi umestno napotiti vsakega Jugoslovana, ki bi prejel vabilo jugosl. veleposlaništva, pa se mu ne misli odzvati, na policijsko postajo, kjer naj zahteva v gornjem smislu zaščito. Stik s tiskom ne bo slab.

Sovjetski obiski

Ze sredi julija je v Lordski zbornici lord Vansittart vprašal vlado, če ji je znano, da posamezni sovjetski diplomati osebno silijo begunce na povratek za Železno zavezo. Parlamentarni podtajnik zun. ministrstva lord Reading je odgovoril, da naj begunci takih sovjetskih približanj ne tolerirajo, ampak naj jih javijo policijskim oblastem, če smatrajo, da so bili izpostavljeni sovjetskemu pritisku. Pred kratkim so se zastopniki 6000 beltijskih, ukrajinskih in beloruskih beguncev v Bradfordu obrnili na nar. poslanca g. Webba za posredovanje, da bi prenehali nedavni obiski ruskih diplomatov na njihovih domovih. Na prošnjo g. Webba je zunanje ministrstvo zadevo preiskalo, o njej pa je poročal tudi tuk. tisk. Včeraj je ponovno lord Reading na vprašanje lorda Vansittarta izjavil, da je pozval sovjetskega odpravnika poslov in izrazil nejevoljo zaradi takih sovjetskih aktivnosti. "Begunci, naseljeni v tej deželi, morejo biti zagotovljeni, da imajo polno zaščito naših sodišč in da jih ne more nobena tuja oblast z enostranskim postopkom prisiliti, da proti svoji volji zapuste to deželo." Poudaril je, da je treba posamezne primere javljati policiji. Na to pa je lord Vansittart prosil za bolj učinkovite korake, ker tuji "grešniki" ne spadajo pod jurisdikcijo tuk. sodišč, stvar pa se utegne nadaljevati.

SOCIALISTIČNI KONGRES

Trst, 22. oktobra. (Od našega dopisnika)

Včeraj se je končal v Milanu drugi kongres socialistične internacionale, ki so mu prisostvovali med drugimi znani socialistični voditelji kot g. Spaak, Mollet, Attlee, Saragat, Ollenhauer. Zadnje popoldne so obtičali v razpravi o resoluciji italijanskih socialistnih demokratov, ki priporočajo plebiscit za tržaško ozemlje. Po odločitve niso mogli priti in so resolucijo končno odrinili v preučevanje posebni študijski grupi, kar pomeni, da so jonpostavili na hladno. - Zadnje ure se je kongresu zelo mudilo in so vrsto resolucij sprejeli brez razprave. Krivda za to leži v začetni pomanjšanosti, dolgih govorih in neskončnih razpravah o malenkostih. Kongres so vodili Italijani kot gostitelji, ki so se izkazali kot prirejanci cirkusa, ki se slabo odrezali pri resnem delu. - Očitno se je pokazala razlika med socialističnimi strankami, ki, kot italijanska, igrajo doma postransko vlogo, in onimi, ki nosijo doma odgovornost ali morejo priti na oblast. Prve so hotele priključiti v internacionalo izgnane stranke iz vzh. Evrope. To da velikim strankam (za laburiste se je edinokrat oglasil g. Attlee) se zdi, da begunske stranke ne predstavljajo nikogar drugega razen same sebe.

TITO FELZNA TITOVKO

= KLIC TRIGLAVA =

Dva tedna in en dan kasneje kot Angleži so tudi Slovenci mogli videti v SLOV. POROČEVALCU slike Tita in "njegove žene Jovanke". Prej so časopisi le lakonično omenili, da je maršal s soprogo povebil g. Edna na zakusko.

Uprava Socialnega sklada se iskreno zahvaljuje Dobrotvornemu udruženju slob. gradjana Jugoslavije za darilo F 20 v korist potrebnih beguncev.

Za tiskovni sklad so darovali: PL(8/-), FN(4/-), FL(1/6), SF(16/-) in RV(2/-) Pristržna hvala.

SRBI IN HRVATI PA MACEDONCI

(Desimir Tošić: Srpski nacionalni problemi. Pariz 1952)

"Edina res nepristranska publikacija, ki jo poznam, je telefonski imenik" je rekel nek profesor iz univerze Columbia. To more služiti kot opravičilo 230 stranem, na katerih poskuša g. Tošić prikazati srbske narodne probleme ter poiskati njihovo rešitev. Kljub temu, da je knjigo izdal "Savez srpskih zadruga 'Oslobodjenje'", kateremu pripada predvsem "politični" Tošić, bi razprava končno lahko izpadla bolj neodvisno. Dasi to ni negativno, vendar pri tem trpi vrednost razprave, ker tako v obstoječi obliki, deloma izpade kot propagandna publikacija omenjenega Saveza. Preveč očitno in razen nekaj komunističnih virov takorekoč izključno citiranje Savezove NAŠE REČI kot dokumentacija ali utemeljevanje, nujno potrjuje zgornji zaključek. Pisec se ob koncu opraviči, da ni imel mnogo virov na razpolago; toda vrednost knjige s tem ne poraste. Je pa dokaz Tošičeve aktivnosti, podjetnosti in korajže!

V razpravi, ki je razdeljena na 4 zvezke (tretji obseg le 16 strani), poskuša pisec nakazati rešitev srbskih problemov v okviru "srbskega ozemlja" (Macedonija, Srbija, Črna gora, Bosna-Hercegovina, Vojvodina) (str. 27), medtem ko problem Jugoslavije skoraj v izključni meri veže na srbsko-hrvatske odnose. Ti so seveda zelo važni, niso pa izključni! Pisec tako podcenjuje vlogo Slovencev, ki bi jo morali igrati. To vsaj rahlo namiguje, kot da je slovenski narod postranski partner (skupaj z Macedonci?), glavna pa sta srbski narod in hrvatski. Takšno opuščanje poudarjanje slovenske vloge oziroma resignirano izhajanje, češ, saj "morejo biti pravice... Slovencev zavarovane samo v Jugoslaviji" (175), torej smo Slovenci itak prisiljeni vstopiti v Jugoslavijo, četudi le za peto kolo, - je voda na mlin tistih emigrantskih Slovencev, ki "zgovorno molčijo" in čakajo, če bo dr. Maček blagovolil kaj ukreniti glede srbsko-hrvatskega zblivanja, ki je itak pogoj Jugoslavije. "Vprašanje Jugoslavije samo po sebi postavlja vprašanje ureditve države, tj. vprašanje odnosov med Srbi in Hrvati" (169, podobno 173) izzveni nekako izključujoče, četudi drugod (168) pisec zagotavlja, "da Srbi po vsobizkušnjah ne želijo jugoslovanske skupnosti proti volji Hrvatov in Srbov" in da je pri določanju "zunanjih politik... potrebno sodelovanje Srbov, Hrvatov in Slovencev" (200). - Zmedo pa izražata: "V pogledu sosedov je treba v načelu naglasiti, da nima Jugoslavija nobenih zahtev več, vsaj kar se tiče Srbov in njihovih narodnih interesov. Brez dvoma ostanejo še vedno odprti problemi Slovencev na Koroškem, v Trstu in Gorici. Potrebno pa bi bilo (trebalo bi očekivati); da se zamejsko slovensko izjasni glede tega, neodvisno od klerikalne oportunistične politike" (201). Toda, kako naj bi Slovenci želeli Jugoslavijo, če ta Jugoslavija (kdo pa drug!) ne bo postavljala zahtev po za mejskih Slovencev, in kako naj se obmejni Slovenci danes, ko žive med dvema ognjema - Titom in tujcem - svobodno izjavijo, kam hočejo? - Zelo zanimivo in za srbsko stran res edinstveno pa je Tošičevo stališče, da "pokret za samoupravo v Macedoniji nosi etnični značaj" (174) in da Macedonije ne gre jemati kot srbsko pokrajino v etničnem smislu (27). To stališče je seveda dvojezno: Če je Macedoncem priznana etnična, nacionalna posebnost, potem jim gre pravica do lastne države oziroma vsaj do lastne federalne edinice v jugoslovanski zvezi (kar imajo danes). S tem pa je zanikano stališče tistih Macedoncev, ki se smatrajo v nacionalnem pogledu za Bolgare. Toda, kako daleč je oz. bo prodrlo macedonska nacionalna misel med Macedonci sami? Kdo danes v emigraciji in verjetno tudi doma pozna razpoloženje ljudi? Pač pa g. Tošić realno govori, da "niti Bolgari niti Grki" ne priznajo Macedoncem lastne nacionalnosti in bodo slednji zato rajši ostali v Jugoslaviji, če bo ta izpolnila njihova pričakovanja. S tem pa bo moravsko-varšavska dolina, tako važna za Srbe kot za Slovence Trst, obvarovana. Malokateri Srb v emigraciji je v tem oziru pokazal toliko smisla in dalekovidnosti! - Nič manj zanimiv ni Tošičev predlog, da je v trenutku osvoboditve Jugoslavije treba začasno sprejeti današnjo federativno razdelitev (edino mogoča politika!) in da morejo predstavnštva posameznih pokrajin izmenjati svoj sedanji položaj, s čemer pisec brez dvoma cilja, da bi se morda tako Črna gora in Macedonija priključili srbski federalni enoti; Bosna-Hercegovina naj po Tošiču rajši ostane kot mešana enota, oziroma pride v poštev načelo recipročnosti; oboje le v primeru obstoja Jugoslavije. Pisec sicer nikjer ne priznava narodom "pravico do odcepitve", vendar je tudi ne zanika (pr. 168). - Sama tehnična izdelava knjige je za emigrantske prilike dobra, razen zelo neokusno izdelanega sicer pa zanimivega etnografskega zemljevida Jugoslavije. Pogrešam indeks imen in krajev. Enako opuščanje navodov virov pri citatih, zlasti če ti prihajajo od "političnega nasprotnika" a govore v piščev prilog. Jezik bi mogel biti večkrat nežnejši, kritike preteklosti so tu in tam preostre (lahko je biti moder po izvršenem dejanju) in večkrat je pisec težko zatajil svoj temperament.

RAZGLEDI

TRŽAŠKA DILEMA

Včeraj še je bilo treba nekaterim Slovincem dopovedovati, da bi pride bitev Trsta preobrazila Slovenijo, da bi reševala problem slovenske prenaseljenosti in dajala kruh našim vnukom in pravnukom v naslednjih sto in več letih, da bi "Slovence odprla" svetu in Slovincem svet, da bi ostali Jugo slaviji ne pomenila samo 250.000 ljudi broječo luko.

Najrazličnejši pomisleki, med njimi eden najčeseših, da nismo dovolj številni, da nimamo dovolj strokovnjakov za prevzem tako velike luke.

Ne skušam omalovaževati težav, ki bi v takem trenutku nastale, ampak se vprašujem, če ne bi kazalo, da vsa Slovenija za nekaj let potrpi v "po manjkanju" raznih strokovnjakov, katere bi absorbiral Trst?!

Čemu pozabljati, da so Hrvati star pomorski narod?

Mnogi tržaški uslužbenci italijanskega ali pa mešanega porekla bi bi li presrečni, ako bi smeli ostati nadalje na svojih položajih, če bi se jim nudila ta priložnost.

Danes se neprestano pojavlja vprašanje, kakšno stališče naj zavzamemo kot "tržaški Slovenci", "Slovenci v emigraciji", kot "Slovenci in Jugoslovani" sploh do tržaških problemov. Ali ni žalostno in sram vzbujajoče, da mi kot Slovenci šele razmišljamo kakšno stališče naj zavzamemo in dani slehernemu od nas še davno jasno njegovo stališče do Trsta?

Danih možnosti v Trstu ni preveč. Če izpustim razne kombinacije, ki bi v bodočnosti še utegnile nastati, so dane možnosti v glavnem tri:

1. Svobodno tržaško ozemlje ostane - status quo.

2. Delno ali večje odstopanje Tržaškega ozemlja Italiji.

3. Delno ali večje odstopanje Tržaškega ozemlja Jugoslaviji. (Ostvaritev te, tretje, možnosti, bi bila verjetno omejena na cono B.)

Dnevni dogodki (londonski razgovori, povečana dejavnost iredentistič ne druhali) so tržaške Slovence prisilili v minulih mesecih k enotnemu nastopanju vseh štirih političnih skupin, ki so se izjavile za Svobodno tržaško ozemlje. Kako malo je bilo sličnih trenutkov v slovenski zgodovini, ko je prevladal zdrav razum nad politično zaslepljenostjo? Obča narodna ko = rist pred svetovno nazorskim pogledom?

Ker bi ob gotovih spremembah v Trstu bili tržaški Slovenci "prvi na udaru", mislim da je naravno prepuščati glavno težo odločitev njim, jih pri tečajnih odločitvah vsaj moralno podpirati z najširšim razumevanjem in jim dovoljevati, kar največje "politične ekskurzije".

Smatram, da ustvarjajo tržaški problemi svojevrstno situacijo, ko se stališča Slovencev v Trstu, emigracije in uradne Jugoslavije približajo najbolj in tečejo dalj časa vzporedno. Koalicija v Trstu je dala dober odgovor in pokazala nacionalno in politično zrelost tamkajšnjih Slovencev. Ona bo začasna, mogoče pa tudi (z raznimi nebitvenimi spremembami) dolgo trajajoča rešitev tamkajšnjih problemov.

Naj mi bo na kraju dovoljeno načeti še eno vprašanje, ki je danes še v ozadju, bi pa iznenada utegnulo stopiti v ospredje: Kakšno naj bo stališče Slovencev v Trstu in nas v emigraciji ob alternativni: italijanski ali jugoslovanski Trst?

Jasno je, da bi morali in smeli v prvem redu odločati zopet Slovenci v Trstu; vendar naj omenim nekaj misli, ki bi morale voditi njih in nas:

1. Da bi takšna odločitev bila zgodovinska in dokončna.

2. Da je število Slovencev v Trstu (skupno s slovensko emigracijo) majhno v primeri z ostalimi Slovenci. Da bi bilo treba torej tudi upoštevati želje ostalih Slovencev in Jugoslovanov.

3. Da bi bil radi aktivnega protititovskega stava prisiljen na emigracijo zopet le razmeroma mali del tržaških Slovencev. (Da pa bi bili izgubljeni v nasprotnem slučaju vsi.)

4. Da bi vsakdo, ki bi se odločil za Italijo, mislil le malo preveč osebno. Morda le na drugo polovico svojega kratkega življenja in da bi s tem zapečatil možnost obstoja celim generacijam Slovencev v Trstu in Sloveniji.

5. Da se "zavedni Slovenec" ne more imenovati oni, ki se iz bojazni pred podreditvijo režimu, katerega odklanja, iz bojazni oditi v emigracijo, "iz bojazni, da ne bi njegov podpis izrabili za komunistično propagando", bavi z mislijo, optirati za Italijo in tako zapraviti za vedno enega najvažnejših delov še itak male Slovenije. Preveč je na tehtnici.

6. Da je nacionalno in biološko zatiranje verjetno le težje kot podredi tev jugoslovanskemu režimu, s katerim nimamo istih pogledov na svet. (Treba bi bilo vprašati one, ki so preizkusili rimske ječe in Liparske otoke.)

7. Da je metanje polen pod noge uradni Jugoslaviji milo rečeno: nemodro. Kakor bi koga že utegnila zaboleti ušesa, je uradna Jugoslavija edina, ki bi danes ali jutri lahko praktično nekaj storila za tržaške Slovence.

Zavezniki bi v ugodnem slučaju pri razsojanju vprašali za svet tudi za stopnike tržaških Slovencev, v manj ugodnem slučaju pa poleg Italijanov samo še uradno Jugoslavijo.

Da poudarim še enkrat: tržaški problemi udarjajo na trdo, zahtevajo po sebnosti in strpnosti, realizma in širokogrudnosti.

Če hočemo biti realisti, ne moremo v Trstu mimo dejstev. Osvobodimo se o sebnega gledanja na probleme, ki se tičejo celega naroda in države in po kolenj za nami! Naše življenje je kratko, potomci se nam bodo nekoč ali klanjali ali pa nas preklinjali.

Boris Strgar

J a v n o m n e n j e

Od posebnega dopisnika smo prejeli:

G. urednik! G.S.D. (Razgledi, KT 103) predstavlja svojo razdelitev "na dva svetova" in na "stare in mlade" tako, kot da bi bila karakteristika samo srbske emigracije. Vsaka emigracija ima iste karakteristike. V svojem članku "Med srbskimi begunci" (KT 101) sem podal "vertikalno" razdelitev srbske emigracije. Taka obstoji tudi v slovenski, hrvatski in vsaki. Mislim, da je bilo za slovensko emigracijo zanimivo, da spozna to razdelitev srbske in da se morada primerja.

"Horizontalna" razdelitev g.S.D. je tako jasna, da je bilo, mislim, o tem nepotrebno pisati, saj je pri vseh emigracijah popolnoma enaka. "Vertikalne" razdelitve pa se razlikujejo. G.S.D. ni torej odkril nič novega, a smatram, da je njegov dopis po eni strani žaljiv za Srbe (ker ne priznava istega tudi pri Slovencih) a po drugi strani ne vidi bruna v svojem očesu, a v tujem vidi iver.

Obenem moram protestirati proti generalizaciji g.S.D., posebno v pogledu oficirjev. V naši emigraciji je ta praksa na žalost zelo razvita. Tako se spominjam diskusije v Vašem listu ob zatrjevanju nekega pisca, da so vsi Irski slabi, zato ker je ta pisec poznal desetino irskih delavcev, ki so bili slabi. Isto je pri g.S.D., čigar obzorje ne nedvomno ozko in ki morda pozna desetino bivših oficirjev, ki mu niso všeč, pa zaključuje, da so vsi oficirji enaki. So "oficirji" in oficirji, mladi in "mladi", stari in "stari", Jugoslovani in "Jugoslovani" itd. Generalizacije so pri Srbih (vsi Hrvati so ustaše), Hrvatih (vsi Srbi so koljaši), zdaj pa v ta greh zahajajo tudi Slovenci. Zadnji čas je, da je tega konec.

Ob srečanju z Abrahamom iskreno čestitamo g.dr. Avg. Sfiligoju iz Gorice

Hrvatski zbor. - G. urednik! Zgrozil sem se nad pismi gg. TK in AJ v KT 103. Čudi me, da ste objavili ta pisma in čudi me smisel za humor tako Vas in obeh gospodov. Četudi je zadeva v "Javnem mnenju", kjer mnenje piscev ni nujno Vaše, tega ne bi smeli po mojem mnenju objaviti, ker meče grdo senco na KT in njegove pisce. Vrednost časopisa pada. Vaša pripomba pod pismi stvari ne zmanjšuje. Ni dolgo tega, ko je KT vodil polemiko z nekim srbskim listom, zato ker je KT kritiziral tisti časopis, ker je Rankovića nazival z grdimi imeni, mesto da piše resno in da ev. Rankovića naziva z "gospodom". Tako KT kadar so v vprašanju komunisti, drugače pa, kadar so na vrsti ustaše. Ko že ni razlike med enim in drugim, zakaj dajati nekakšno prednost komunistom? Morda zato, ker so na oblasti? V.F.

(Polemika s srbskim časopisom se je vršila, ko je naš dopisnik iz Londona v KT 83 zagovarjal mnenje, da je v poslanicah, namenjenih Zapadu, pač tudi Rankovića treba oslavljati z "gospodom" in ne z "banditom" ali "lopovom". Zakaj naj bi to pomenilo dajati komunistom prednost pred ustaši? Morda zato, ker je od povedal spomin? Ur, KT)

Osvobojevanje. - G. urednik! Vendar se je nekdo dobil, ki je javno povedal (KT 101), da je pristaš uporabe fizične sile, ker le tako je mogoče, da osvobodimo domovino. Ako ne bo vojske, smo obsojeni na večno emigracijo... Bomo morali vendar enkrat začeti s tajnimi pripravami za revolucionaren preobrat! R.Vr

KLIC TRIGLAVA - naročnina: letno 24/- četrtletno 6/- Za inozemstvo odgovarja joča vsota s posebnim doplačilom za letalsko dostavo. Prosimo, da obnovite naročnino!